

..... Initiatierite bij het Hamervolk in Zuid Ethiopië .....

Tekst en foto's : Guus van den Boogaard

In de Omovallei in het zuiden van Ethiopië leven nog een aantal stammen op een min meer oorspronkelijke manier, zoals bijvoorbeeld de Mursi, Karo, Konso, Dorze en de Hamer (ook Hamar genoemd).

In 2011 was ik in de gelegenheid een aantal van deze stammen te bezoeken. Het zuiden van Ethiopië is over de weg alleen in het droge seizoen te bereiken, en dan nog slechts per vierwiel aangedreven auto. Het is een lange reis. De bereikbaarheid zal in de toekomst veranderen, zo zag ik al tientallen kilometers stukken asfaltweg in aanleg. Op diverse plekken werd onder leiding van Chinezen aan de weg gewerkt. Een aantal (Nederlandse) reisorganisaties reist er heen met kleine groepen.

Het Hamervolk bestaat uit ongeveer 45000 mensen, waarvan meer dan 99 procent in het zuiden van Ethiopië leeft (1); andere bronnen spreken van lagere aantallen. Het zijn voornamelijk nomadische veehouders, die daarbij ook wat landbouw bedrijven. Jagen wordt bijna niet meer gedaan omdat antilopen nagenoeg verdwenen en wilde zwijnen schaars zijn.

F1 - Langs de weg in het zuiden kom je groepjes Hamer tegen

Vrouwen en meisjes houden zich bezig met het huishouden, de zorg voor de kinderen en het verbouwen van voedsel (sorghum, bonen, maïs en pompoenen). Terwijl de mannen zich vooral bezig houden met het hoeden van het vee en het verdedigen van de kuddes tegen diefstal door naburige stammen, een intensieve bezigheid die over en weer plaats vindt. Ander werk, dat door de mannen gedaan wordt is het omploegen van het land, en het binnenhalen van de oogst. Maar ook verzamelen ze honing uit korven die vaak in acaciabomen hangen.

Meisjes trouwen jong, al rond hun zeventiende jaar, terwijl mannen moeten wachten tot hun vijfendertigste. Een rijke man kan wel vier vrouwen hebben. Hij heeft wel de verplichting om mee te helpen de bruidschat(ten) van de familie van de bruid(en) aan te vullen zodat hij weer (een deel van) zijn rijkdom kan verliezen (2). De mannen lopen altijd en overal met een krukje dat ook als neksteun kan worden gebruikt.

De initiatierite

Nog maar net gearriveerd op de overnachtingsplaats kreeg ik van de eigenaar te horen dat er in een Hamerdorp in de buurt een initiatiefeest gehouden zou worden. Het feest zou ik tegen betaling bij kunnen wonen. Daarmee zou ik dan zoveel foto's kunnen maken als ik wilde zonder dat er om extra geld gevraagd zou worden. Omdat er tegenwoordig meer reizigers het gebied bezoeken is het vragen van geld voor het maken van foto's inmiddels een bron van inkomsten geworden.

Omdat het feest lang zou duren en het op het heetst van de dag begon, vanaf een uur of twee in de middag tot na zonsondergang, was het belangrijk om voldoende water bij me te dragen. Er werd me wel lokaal gebrouwen bier in kalebassen aangeboden, maar dat heb ik vriendelijk afgeslagen, omdat ik er niet zeker van was of mijn maag daar wel tegen bestand was. Komend nabij een groot kaal terrein in de buurt van het dorp, hoor ik al gezang en muziek, gemaakt met eenvoudige metalen blaasinstrumenten en aan de benen bevestigde ijzerbellen.

foto 2 - ijzeren rinkelbellen

foto 3 - ingewreven rode kleur

foto 4 rechts - Een groep dansende vrouwen komt het terrein oplopen.. Met de twijgen van de voorste vrouw wordt later het ritueel van het slaan uitgevoerd.

foto 5 - links - Groepje mannen (de Maza) dat zich opmaakt voor het rituele slaan.

De Maza zijn vaak familie (broers) van de vrouwen die ritueel geslagen worden, wat de band tussen hen zou verstevigen (2). Als de vrouwen later alleen komen te staan, wat mede een logisch gevolg is van het feit dat de mannen pas op latere leeftijd trouwen (er zijn veel weduwen), dan hebben deze mannen een morele verplichting om deze vrouwen bij te staan.

foto 6 - Vrouw biedt zich aan onder aanmoediging van vrouwelijke omstanders om ritueel geslagen te worden.

De vrouwen ondergaan dit ceremoniële slaan als rituele prestatie en worden door andere vrouwen dan ook aangemoedigd om hierbij geen emoties te tonen.

Het is een heftig ritueel, dat ook ons als toeschouwers aangrijpt. Na het ritueel slaan wordt er gerust en gedanst.

foto 7 onder - Jonge vrouw die zich oppept om voor de tweede keer geslagen te worden.

Na een paar uur verplaatst het hele gebeuren zich richting dorp een paar kilometer verder op. In dat dorp wordt vervolgens koffie gemaakt en bier uitgedeeld. De mannen verzamelen zich onder een groot afdak terwijl vrouwen voor de kinderen zorgen. Omdat de Hamer nomaden zijn, hebben ze hun hutten en afdaken van riet en hout gemaakt. Er zijn vrouwen die zich met het bereiden van drank bezig houden (*bier brouwen - foto 9 rechts*) of die onder het afdak van de hut gaan zitten, gescheiden van de mannen.

Nog steeds wordt er door vrouwen gedanst.

Als dan iedereen weer een beetje bijgekomen is, vertrekt de groep naar een open plek in het struweel een paar kilometer verderop waar de eigenlijke initiatierite van de man begint.

Resultaat van de geseling... (zie volgende blz onder - foto 8)

De Maza hebben intussen een vijftiental koeien en gecastreerde stieren verzameld die op de open plek staan. Het stroomt er vol met honderden mensen, die een grote kring vormen, waartussen de koeien wat onrustig rondrentelen. En weer wordt er door de vrouwen gedanst en gezongen (foto 10 - vlg blz).

Een paar mannen komen met een jong geitje aanlopen dat terplekke geofferd wordt. Het hart wordt er uit gesneden, waarna een select groepje mannen dit in stukken gesneden rauw opeet.

Dan worden 15 runderen zij aan zij opgesteld en door mannen in bedwang gehouden (foto 11 - volgende blz).

De man die geïnitieerd wordt moet naakt over de ruggen van de runderen springen zonder te vallen. Dit gaat als volgt: de man neemt een aanloop springt op de rug van een rund en springt dan verder over de ruggen van de 15 runderen, aan het eind van de rij belandt hij op de grond - zie foto 12 op blz 22 (bewerkt). Dan draait hij zich om en springt dan op dezelfde manier terug en zo

gebeurt dit 6 keer. Hij mag wel een keer opnieuw beginnen als dit niet meteen lukt. Als dit lukt, is hij huwbaar en mag hij trouwen met de door zijn ouders uitgezochte vrouw.

De bruidschat die hij moet betalen bestaat uit ongeveer 30 geiten en 20 koeien.

Deze sprongen over de runderen vormen het hoogtepunt van deze initiatie, en daarmee is deze dag dan ook ten einde. Er wordt nog wat nagepraat en gelachen, daarna vertrekt iedereen naar zijn eigen dorp of verblijfplaats. Samen met een aantal andere bezoekers van deze initiatierite neem ik onder het genot van een drankje deze boeiende dag nog eens door. Een dag, die door alle indrukken en warmte erg vermoeiend was.

De Hamer hebben zich nog nauwelijks aangepast aan de moderne tijd. Het dragen van T-shirtjes door een aantal vrouwen en mannen lijkt voorsnog de enige aanpassing aan de 21ste eeuw. Ik heb zelfs geen mobieltjes gezien, terwijl die in andere afgelegen delen van Afrika vaak zeer opvallend gedragen worden. Ook bij bezoek aan markten en tijdens het rondreizen zag het er overal even traditioneel uit. Opvallend vond ik ook de vriendelijkheid van de mensen. Maar tijdens strooptochten en de onderlinge rooftochten zal er van vriendelijkheid geen sprake zijn. En de noodzaak om op rooftocht te gaan zal er in de toekomst niet minder op worden, nu er in Afrika in toenemende mate grond door de overheden wordt ingepikt om verkocht te worden aan Chinezen, met profit slechts voor de Afrikaanse upper few. Iets dergelijks gebeurt in Oost Afrika, waar land 'gereserveerd' wordt voor 'koninklijke jachtpartijen' (3). Een drama voor de herdersvolken

afb 8

en kleine boeren, dat zich op dit moment geleidelijk voltrekt. Maar zolang de cultuur van volkeren als de Hamer leeft, is een dergelijke reis voor wie geïnteresseerd is zeker de moeite waard.

Guus uit den Boogaard

Bronnen:

- 1- Wikipedia
- 2- www.BBC.co.uk/tribes
- 3- Lonely Planet Ethiopia & Er.
- 4- www.avaaz.org/en/save_the_maasai_sam/?bOhmsdb&v=23733.

foto 10 , onder (bewerkt)

-nog steeds dansen er vrouwen

Redactie :

Hoewel er op veel plaatsen in Afrika tegen betaling allerlei spectaculaire rituelen worden gefaket, vanwege het feit dat deze spektakels ook bij toeristen erg geliefd zijn, lijkt deze beschrijving van Guus in alle opzichten een authentieke gebeurtenis. Hoewel de moderne tijd en schoolgang nog forse weerstand ontmoeten binnen de Hamer gemeenschap (5) wordt het toerisme, met de extra financiële mogelijkheden die dit biedt, bij het initiatie feest

foto 11 boven - zij aan zij staan de runderen opgesteld.

omarmd (6). Want i.t.t. de veelal groepsgewijze initiatie bij veelandere volken, staat de Hamer jongen er alleen voor. En dus ook zijn familie, die dit feest bekostigen moet. Betalende witte gasten zijn dan ook welkom en lijken voornamelijk een van de weinige aanpassingen aan deze tijd.

Bronnen:

- 5- www.uni-koeln.de/phil-fak/afrikanistik/kant/data/Niebling-KANT3.pdf
- 6- Siegbert Uhlig - 2007 - Ethiopia - isbn=344705607X

foto 13 - Hamer hutten

Foto's op het achter- en voorblad tonen een object uit de verzamelingen

van 2 van onze leden. Elk verzamelend lid krijgt bij toerbeurt de gelegenheid om een voorwerp uit zijn verzameling op deze manier te exposeren. Een object waarmee hij/zij om welke reden dan ook een bijzondere band mee heeft. Over de reden daarvan wordt hieronder verhaald. Voor dit achterblad is het woord aan **Bert van Tiggele** :

Een van mijn geliefde voorwerpen is, een koperen hanger uit Burkina Faso, verworven eind jaren '80, in Nederland. Het is een geliefd voorwerp voor me, omdat ik het in de eerste plaats mooi vind, mede door de verrassend symmetrisch opbouw, én zoals vaak met Afrikaans kunst, omdat het een moderne en evenwichtige indruk biedt. De op de top aanwezige ronde spiralen zijn, parende schildpadden met daaronder, drie koppels parende kameleons.

De exacte functie van de hanger is mij niet bekend, maar dat vruchtbaarheid of vruchtbaar zijn een belangrijke rol speelt, lijkt duidelijk. De hoogte van dit voorwerp is 7,5 cm, breedte 5,5 cm en het gewicht is 50 gram.

Afbeeldingen van schildpadden of kameleons, worden in West Afrika ook vaker gebruikt voor ringen en armbanden. Het is bekend dat deze hangers door meerdere groepen in het zuid westen van Burkina Faso worden gedragen (zie André Blandin, heruitgave mei 2000, - *Afrique de l'Ouest, Bronzes et Autre Alliages*-) onder meer door Turca, Guin en Tussain.

In de loop der jaren heb ik een paar vergelijkbare hangers onder ogen gekregen, allemaal net wat anders maar wel met een zelfde opbouw van schildpadden en kameleons. Omdat voor het gieten van dit soort hangers, de "Lost Wax Procedure" wordt gehanteerd, kan er per keer slechts een exemplaar worden geproduceerd dus, is ieder exemplaar uniek.

Voorts ben ik heel blij met de mogelijkheid die geboden wordt - door onze vereniging, een voorwerp te kunnen tonen waar je zelf veel waardering voor hebt.

Bert van Tiggele

Redactie : Wij zijn ook blij met de inbreng van Bert. Wel willen we toch enkele kanttekeningen maken bij zijn interpretatie, die bij ons toch wat twijfel oproept : De 'parende' schildpadden staan náást elkaar, wat ook voor schildpadden geen paarhouding is. Maar de rituele betekenis van deze afbeelding ken ik ook niet. Gewoon 'man-netje-vrouwtje' zou ook kunnen, of 'tweeling'.

Iets dergelijks geldt voor die parende kameleons, met de staarten in tegenovergestelde richting, waarin ik ook niet goed een parende houding herken (zowel schildpadden als kameleons paren 'op zijn hondjes'). Wilfried Glar (in "Die materialisierte Kultur der Ethnien der Volta-Region") herkent in deze hanger natuurlijk wel schildpadden, maar geen kameleon, en houdt het simpelweg op een geometrische figuur. Maar ook geometrische figuren hebben vaak een betekenis, en wie weet is dat hier toch een kameleon?